

mgr Marcin Sumowski

Popularnonaukowy opis badań

Kiedy w 1434 roku rada miejska Gdańska ukarała pewnego duchownego, zaprotestował przeciw temu rezydujący w mieście oficjał pomorski. Wytknął on rajcom brak kompetencji w obejmowaniu wyświęconych świeckim zarządem. To jemu, jako sędziemu kościelnemu, podlegała bowiem jurysdykcja nad klerem.

Ten drobny przykład ilustruje dobrze linię społecznego podziału na duchownych i świeckich. Jej istnienie i funkcjonowanie, zarówno w praktyce społecznej, jak i w kulturowych wyobrażeniach, jest przedmiotem moich badań. W pewnym zakresie stanowią one weryfikację schematu myślenia o średniowiecznym społeczeństwie jako o monolitycznej, nieruchomej strukturze stanowej. Tymczasem, szczególnie w miastach, dynamika życia społecznego jest zauważalna i pozwala stawiać nowe, ciekawe problemy.

Jednym z nich są właśnie relacje na linii *clerici* – *laici*, oglądane z perspektywy późnośredniowiecznego miasta pruskiego, a zatem w okresie panowania zakonu krzyżackiego oraz w czasach późniejszych, do reformacji. W moich badaniach próbuję rozpoznać i opisać kulturowe schematy rządzące tą relacją oraz jej wymiar praktyczny. Takie postawienie problemu jest z jednej strony odpowiedzią na małe zainteresowanie historyków klerem niższym, ale również, a może przede wszystkim, wynika z chęci pogłębienia wiedzy o niuansach społecznych relacji w średniowiecznym mieście.

Odpowiedzi na tak zarysowane pytanie próbuję dokonać poprzez analizę problemu na kilku płaszczyznach. W pierwszej kolejności przyglądam się duchowieństwu jako zbiorowości, analizując jego przekrój społeczny, czynniki kształtujące jego odrębność od świeckich oraz, co najważniejsze, wewnętrzną integrację, wyrażaną choćby w istnieniu licznych bractw kapłańskich. Pytam zatem, kim byli i czy w swej ogromnej różnorodności posiadali wspólnotową świadomość i tożsamość. Po drugie, analizuję role, jakie przypisywano duchownym w społeczeństwie oraz wymiar ich praktycznej realizacji. Po trzecie zaś, podnoszę problem bezpośredniej interakcji duchownych ze świeckimi, obejmujący zagadnienia wzajemnej podległości, współpracy na wielu płaszczyznach, ale także analizę konfliktów.

W swoich badaniach wykorzystuję szeroki zasób źródeł. Szczególne ważne są tu księgi miejskie, przechowywane w archiwach w Gdańsku czy Toruniu. Duże znaczenie mają także zbiory archiwum w Berlin-Dahlem, gdzie znajduje się niezwykle cenna i bogata korespondencja zakonu krzyżackiego, ale również wartościowe źródła kościelne.

Problematykę moich badań staram się ujmować w możliwie szerokiej perspektywie porównawczej. Dlatego duże znaczenie mają dla mnie badania prowadzone w krajach sąsiednich, szczególnie w Niemczech. Cennych inspiracji dostarczają zwłaszcza podejmowane tam nowoczesne studia nad miastami.

Odpowiedź na pytanie o kształt relacji między duchownymi a świeckimi w mieście, ze swej natury obszarze dynamicznych stosunków międzyludzkich, to ważny element poznania tak odległej czasowo i kulturowo epoki. Przybliży nas do lepszego zrozumienia nie tylko średniowiecznej struktury społecznej, ale również ówczesnego podejścia do instytucji religijnych, o czym często miewamy dziś zbyt schematyczne mniemanie.